

БЮДЖЕТУВАННЯ В СИСТЕМІ ОПЕРАТИВНОГО УПРАВЛІННЯ ФІНАНСОВИМИ РИЗИКАМИ

Постановка проблеми. В сучасній системі ринкових умов об'єктивно зумовлює існування ризику в усіх сферах господарської діяльності підприємства. Ринкове середовище вносить в діяльність підприємств елементи невизначеності і поширює "асортимент" ризикових ситуацій, які виникають за присутністю конкретних умов. Ризикові ситуації формують умови для існування і реалізації фінансових ризиків, на які в процесі своєї діяльності наражаються практично усі підприємства. Проте ліквідація багатьох підприємств, що відбувається останніми роками, свідчить про те, що багато з них не володіють ефективною системою оперативного управління фінансовими ризиками, але й погано розуміють характер та специфіку управління ризиками в системі бюджетування.

Узагальнюючий розрахунок фінансової ефективності діяльності підприємства можна організувати на основі бюджетування. При цьому така система бюджетування (планування) може бути недостатньою, якщо відхилення фактичних показників від планованих становить 35-40% і більше. Це свідчить про те, що система оперативного управління фінансовим ризиком у вигляді бюджетування в даній ситуації стає джерелом фінансового ризику. Тому, в сучасних ринкових умовах особливу увагу потрібно приділяти постійному удосконалюванню управління фінансовим ризиками, що набуває самостійне теоретичне та прикладне значення.

Аналіз останніх досліджень і публікацій. Вагомий внесок у розробку практичних і теоретичних аспектів управління фінансовими ризиками в системі бюджетування зробили такі вчені: К.В. Балдін, І.А. Бланк, С.Н. Воробйов, Е. П. Карлина, Г.Б. Клейнер, В.В. Ковалев, С.С. Ковтун, Н.В. Кузнецова, В.А. Москвін, С.С. Онищенко, Г.М. Плосконос, Г. Савицька, В.С. Ступаков, Г.С. Токаренко, А.С. Шапкін, В.А. Шапкін, В.М. Шелудько та інші.

Проте у зазначених працях не достатньо визначені проблеми, які пов'язані з управлінням фінансовими ризиками в системі бюджетування. Тому, **метою статті** є дослідження теоретичних та практичних аспектів оперативного управління фінансовими ризиками в системі бюджетування (планування).

Виклад основного матеріалу. Ризик як економічна категорія - це багатоаспектне явище, що представляється динамічною величиною. На ризик впливає організаційний фактор, економічний, матеріальний, технічний та ін. чинники, але вони відрізняються: змістом, часом дії, особливостями впливу, величиною завданих втрат. Ці чинники потребують різних підходів до розроблення заходів, спрямованих на зниження їх негативного впливу на результати діяльності підприємства [5].

Ризик можна визначити як можливість настання події для підприємства, що прийняв рішення про способи досягнення поставленої мети, результатом якого можуть бути як сприятливі, так і несприятливі наслідки. У наведеному вище визначенні, ризик представлений як один з параметрів якості управлінського рішення, що забезпечують порівнянність альтернативних варіантів прийнятих рішень і підвищують їх обґрунтованість. Застосування системного підходу до визначення змісту поняття «ризик» дозволяє виявити структуру проблеми оперативного управління фінансовими ризиками, взаємозв'язку їх компонентів та послідовність формування системи оцінки ризиків на підприємстві.

Підприємницька діяльність без ризику не існує, при цьому особлива увага приділяється постійному удосконалюванню управління ризиком - ризик-менеджменту. Ризик-менеджмент представляє собою систему аналізу, оцінки та управління ризиком, а також фінансовими відносинами, що виникають у процесі цього управління підприємницької діяльності. Основні завдання, які ставить перед собою ризик-менеджмент для досягнення підприємницьких цілей наведено на рис. 1.

Основні завдання для досягнення цілей ризик-менеджменту забезпечуються наявністю блоку прийняття рішень, безпосередньо спрямованих на зниження ступеня ризику. Блок прийняття рішень, що дає можливість оцінити ефективність розроблених стратегій і тактики ризик-менеджменту, пов'язаний багатоваріантністю рішень, поєднанням стандарту і неординарності фінансових

комбінацій, гнучкості та неповторності тих чи інших способів дій в конкретній ситуації [5].

Рис. 1. Основні завдання ризик-менеджменту

Вдосконалення системи ризик-менеджменту вимагає застосування механізмів дієвого контролю з боку керівників підприємства та інтеграцію процесу управління ризиками у щоденний процес вироблення і ухвалення рішень. Підприємствам, яким не вдалося налагодити процес управління ризиками, стикаються з різними наслідками: непередбачені і доволі значні фінансові втрати призводять до коливань грошових потоків, що знижує ділову активність підприємства [8]. Основною функцією ризик-менеджерів є оперативне управління фінансовими ризиками підприємства.

Під управлінням фінансовим ризиком розуміють процес підготовки та реалізації заходів, мета яких - зниження небезпеки

прийняття помилкового рішення і зменшення можливих негативних наслідків небажаного розвитку подій у ході реалізації прийнятих рішень. При дослідженні підходів до формування системи управління фінансовим ризиком показало, що алгоритм управління фінансовими ризиками включає в себе цілі, завдання, методи оцінки ризиків та послідовність процедури оцінки, представлено на рис. 2.

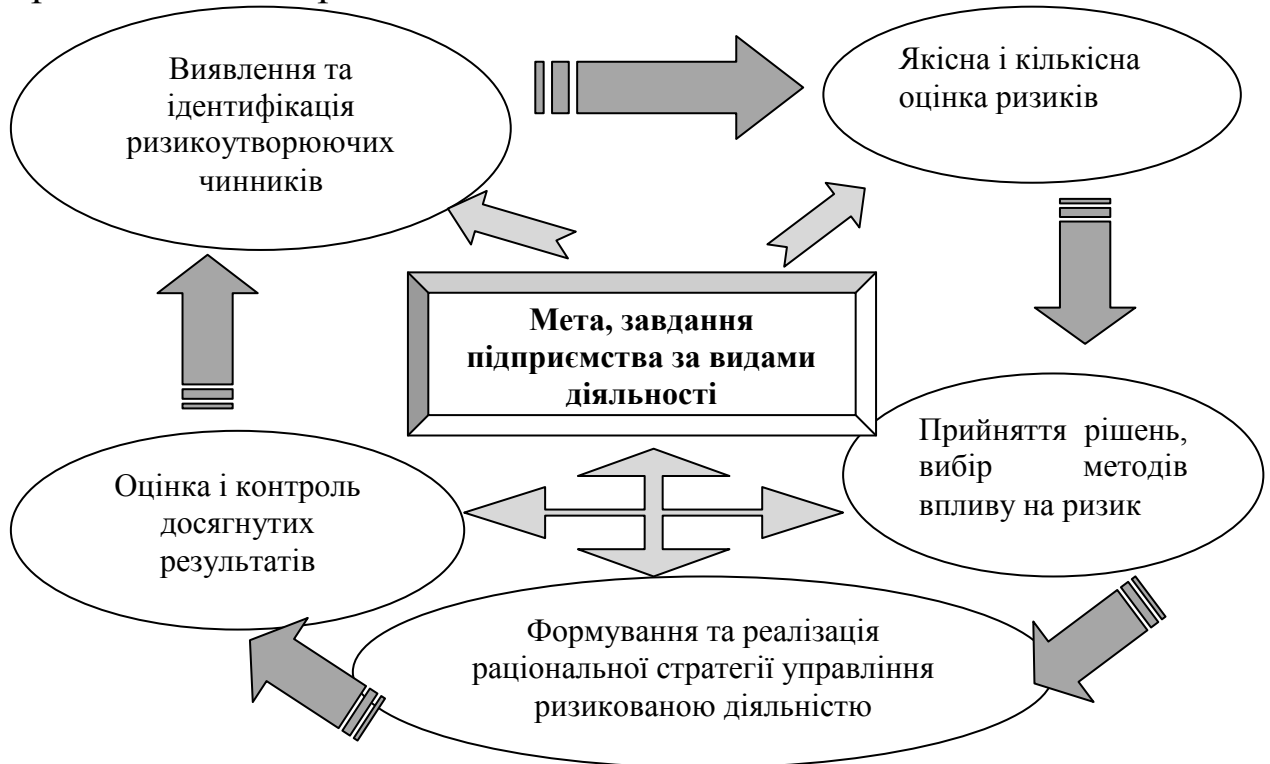

Рис. 2. Система оперативного управління фінансовими ризиками підприємства

Оперативне управління фінансовими ризиками підприємства є системою принципів і методів розробки та реалізації ризикових фінансових рішень, що забезпечують всебічну оцінку різних видів фінансових ризиків і нейтралізацію їх можливих негативних фінансових наслідків. Головною метою оперативного управління фінансовими ризиками є забезпечення фінансової безпеки підприємства в процесі його розвитку і запобігання можливому зниженню його ринкової вартості.

Процес оперативного управління фінансовими ризиками, обов'язково має бути орієнтований на систему бюджетування підприємства - це дозволить оперативно реагувати на впливи як зовнішньої, так і внутрішнього середовища підприємства, за допомогою цього процесу можна передбачити виникнення ризиків

та визначитись зі способами мінімізації наслідків ризикових подій (фінансових втрат). При цьому управління ризиками має здійснюватися в рамках підпроцесів бюджетування: «формування бюджету» та «виконання бюджету», які передбачають розробку методики оперативного управління фінансовими ризиками в системі бюджетування підприємства (рис. 3).

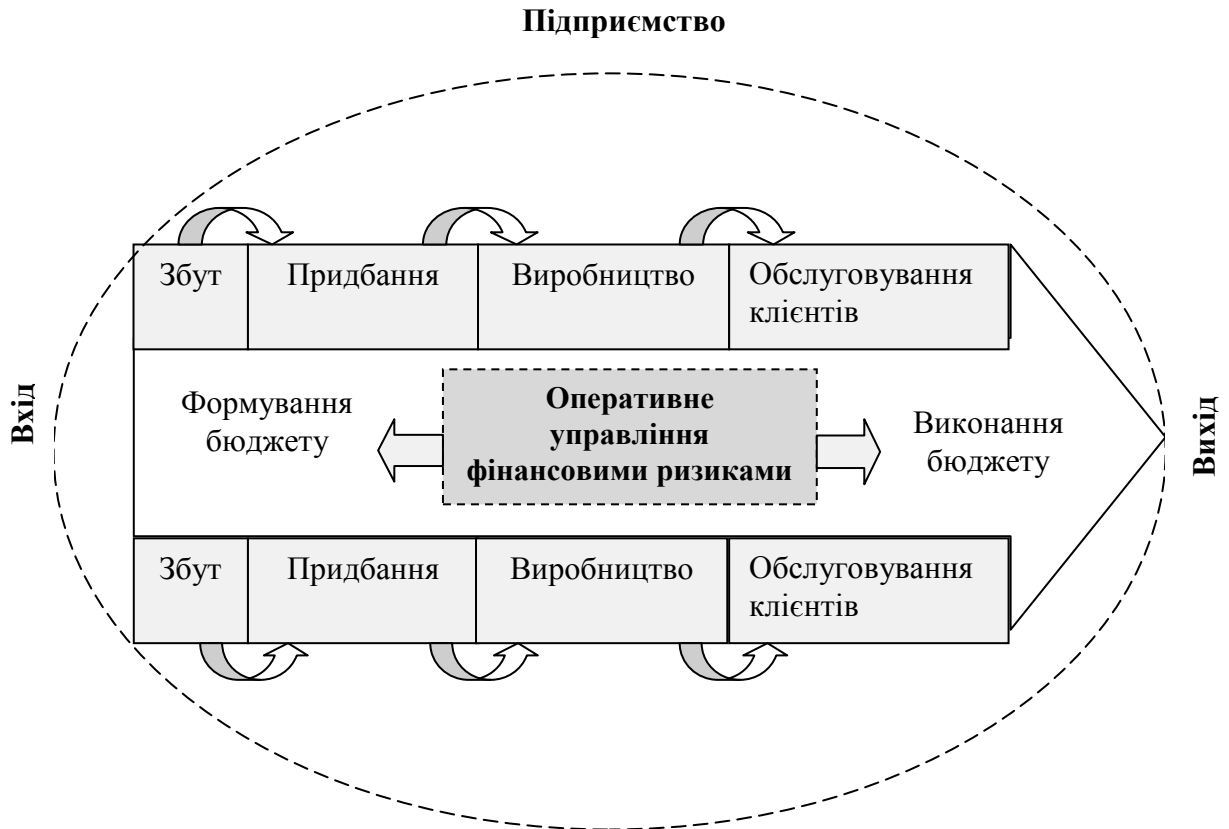

Рис. 3. Процес оперативного управління фінансовими ризиками в системі бюджетування підприємства

Наведений на рис. 3 підхід до оперативного управління фінансовими ризиками дозволяє:

- виявляти та ідентифікувати ризикоутворюючих чинників на початковій стадії – бюджетування (формування бюджету) виробничо-господарської діяльності підприємства, та і в процесі виконання бюджету підприємства з урахуванням їх інтегративного впливу;

- здійснювати безперервний контроль рівня ризику, що виникає в процесі функціонування підприємства;

- розробляти контрольні процедури узгодження роботи всіх структурних підрозділів підприємства незалежно від їх функціональної та адміністративної власності.

Система бюджетного планування діяльності підприємства дозволяє знизити збитки від ризиків як прямої, так і непрямой дії. Втрати підприємства від ризиків непрямой дії складають в грошовому вираженні, принаймні, таку ж величину, як від ризиків основної діяльності. Для середніх і великих підприємств ці ризики в сумі в декілька разів можуть перевершувати всі інші втрати, тому вони мають особливу важливість. Оцінку втрат підприємства від несприятливого впливу ризиків можна отримати, якщо використовувати експертні оцінки ймовірностей настання несприятливих подій (ризиків) і масштаб впливу цієї події на відповідний показник діяльності підприємства [4, с. 83].

Висновки. Вивчення існуючих підходів до сутності, місця і ролі бюджетування в системі оперативного управління фінансовими ризиками підприємства дозволило сформулювати такі висновки: з одного боку, бюджетування розглядається як метод фінансового планування, забезпечує виконання такої спеціальної функції менеджменту, як управління фінансами; з іншого - як управлінська технологія, бізнес-процес, що описує, як ця функція виконується (в якій послідовності), і сприяє підвищенню обґрунтованості прийнятих управлінських рішень менеджерами різного рівня.

Керівництву підприємства належить ключова роль у вирішенні проблеми управління фінансовими ризиками, так як в його компетенції знаходяться встановлення прийнятного рівня ризику для даного періоду часу, визначення мети ризик-менеджменту, затвердження програми заходів щодо зниження ступеня ризику, прийняття рішення про початок їх реалізації в критичних ситуаціях, а також оцінка прийнятності досягнутого рівня ризику. Підприємствам не завжди під силу впровадження бюджетування в систему оперативного управління фінансовими ризиками в тому обсязі, який розглядається, тому в більшості випадках достатньо зусиль фінансових менеджерів.

Список використаних джерел:

1. Балдин К.В. Управление рисками: Учебное пособие для студентов вузов / К.В. Балдин, С.Н. Воробьев // - М.: ЮНИТИ – ДАТА, 2012. – 511 с.
2. Грачов В.І., Коюда Т.П. Класифікація ризиків та управління ними // Фінанси України (укр.). – 2002. – № 10. – С.56-61.

3. Ковтун С.С. Бюджетування на сучасному підприємстві, або як ефективно управляти фінансами. - Х.: Фактор, 2005. - 340 с.

4. Кузнецова Н.В. Управление рисками / Н.В. Кузнецова // Владивосток: Изд-во: Дальневосточного государственного университета 2004. С. 82-88.

5. Ларионов Г.В. Контентный анализ управления рисками в системе бюджетирования [Электронный ресурс] / Ларионов Г.В. – Режим доступа до ресурсу: <http://www.m-economy.ru/art.php?nArtId=3464>.

6. Москвин В.А. Управление рисками при реализации инвестиционных проектов: Рекомендации для предприятий и коммерческих банков / В.А. Москвин. – М.: Финансы и статистика, 2004. – 352 с.

7. Онищенко С.С. Бюджетування в системі фінансового управління підприємством // Бухгалтерський облік і аудит. - 2006.- №6. - С 45-50.

8. Плосконос Г.М. Економічні ризик-фактори діяльності підприємств // Актуальні проблеми економіки, – 2003, № 9, С.166-171.

9. Романов В., Бутуханов А. Рискообразующие факторы: характеристика и влияние на риски // Моделирование и анализ безопасности, риска и качества в сложных системах. - СПб.: НПО «Омега», 2001.